

es.O.es

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Numer 1 / 2013

 W CZTERY OCZY

CZY STATYSTYCZNY POLAK JEST GOTOWY DO WSPÓŁDECYDOWANIA O OTACZAJĄCEJ GO RZECZYWISTOŚCI

- WYWIAD Z PROF. ZW. DR HAB. KAZIMIERĄ WÓDZ - S. 6

DOBRE PRAKTYKI

**SAMORZĄD
Z INICJATYWĄ,
AKTYWNI MIESZKAŃCY
- NAJLEPSZY EFEKT**
S. 18

AKTUALNOŚCI

**WSPARCIE
DLA SEKTORA POMOCY
I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**
S. 5

Małopolska

es.O.es

Biuletyn Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

ul. Piastowska 32, 30-070 Kraków

tel.: 12 422 06 36; fax 12 422 06 36 wew. 44

e-mail: biuro@rops.krakow.pl

www.rops.krakow.pl

Biuro Projektu „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

ul. Lea 112, 30-133 Kraków

tel.: 12 639 14 40

e-mail: szkoleniapokl@rops.krakow.pl

Zespół redakcyjny:

Wioletta Wilimska – redaktor naczelny

Rafał Barański

Katarzyna Wojtanowicz

Marta Tekieli

Rafał Molenda

Okładka i skład:

Agencja Reklamowa Po Prostu Sp. z o.o.

e-mail: biuro@arpoprostu.pl

www.arpoprostu.pl

ISSN 1231-2770

Nakład: 1500 egz.

Druk:

GRAFPOL Agnieszka Blichniarz-Krupińska

ul. Stefana Czarnickiego 1, 53-650 Wrocław

Wydawnictwo współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Osoby chętne do współpracy zapraszamy do podzielenia się swoimi osiągnięciami i ciekawostkami dotyczącymi problematyki społecznej z Państwa terenów.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

es.O.es

SPIS TREŚCI

WSTĘP	2
AKTUALNOŚCI	3
„Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem”: Konkurs na dofinansowanie projektów inwestycyjno-szkoleniowych przez DPS i PO-W rozstrzygnięty.....	3
Wsparcie dla sektora pomocy i integracji społecznej	5
W CZTERY OCZY	6
Czy statystyczny Polak jest gotowy do współdecydowania o otaczającej go rzeczywistości - Wywiad z prof. zw. dr hab. Kazimierą Wódcz.....	6
Rodzina fundamentem społeczeństwa obywatelskiego	10
Ekonomia społeczna – kształtowanie postaw obywatelskich.....	13
DOBRE PRAKTYKI	15
Mediacje rówieśnicze jako metoda kształtowania postaw obywatelskich	15
Samorząd z inicjatywą, aktywni mieszkańcy – najlepszy efekt.....	18
Z OBSERWATORIUM	23
Włączenie społeczne w Małopolsce - Działania na rzecz rodziny w Programie Strategicznym „Włączenie Społeczne”	23

WSTĘP

Szanowni Państwo!

Priorytetem dla Województwa Małopolskiego jest dobro mieszkańców regionu, przez co szczególnie rozumiemy zapewnienie im możliwości aktywnego rozwoju, realizacji aspiracji oraz odkrywania potencjału.

Każdy obywatel Małopolski stanowi jej istotną część, która przyczynia się do budowania trwałości naszej Małej Ojczyzny. Wiem także, że inwestycja w społeczeństwo procentuje zaangażowaniem obywateli w kształtowanie województwa, budowaniem przyjaznej mieszkańcom atmosfery i przestrzeni oraz rozwojem gospodarki. Dlatego Zarząd Województwa tak chętnie realizuje inicjatywy, które angażują do działań organizacje pozarządowe. Bo jak mówi jeden z artykułów biuletynu – aktywni mieszkańcy to najlepszy efekt.

Trwa właśnie „Europejski Rok Obywateli”. To dobry moment, by odpowiedzieć sobie na pytanie o stan naszej świadomości obywatelskiej. Odpowiednio ukształtowana pokazuje, jak ogromny mamy wpływ i możliwości oddziaływania na zmianę obecnego stanu rzeczy.

Nie byłoby wielkich wartości i ukształtowanych postaw obywatelskich gdyby nie rodzina. To ona jest fundamentem trwałego społeczeństwa. To w niej zachodzą pierwsze procesy socjalizacyjne, formowane są normy i wzorce zachowań, a także więzi społeczne. Nieoceniony jest wkład rodziny w budowanie świadomości, odpowiedzialności i gotowości do działania.

Dlatego też dobre praktyki na rzecz rodziny to priorytet działań podejmowanych przez Samorząd Województwa. Także tej rodziny, w której dzieci znajdują miłość po wielu przeżyciach i doświadczeniach swojego młodego życia. Inwestycja w rodzinę stwarza bowiem dogodne warunki do współtworzenia silnego, prężnie rozwijającego się i atrakcyjnego regionu Polski, jakim z całą pewnością jest Małopolska.

Przyczynajmy się więc do dynamicznego wzrostu naszego województwa w taki sposób, aby nasza postawa obywatelska była rzeczywiście świadoma.

Marek Sowa

Marszałek Województwa Małopolskiego

Szanowni Państwo!

Aktywność obywatelska jest szczególnie ważnym aspektem demokracji. Zachęcanie Małopolan do włączania się w kreowanie otaczającej ich rzeczywistości poprzez rozwijanie działań trzeciego sektora oraz inicjatywy obywatelskie jest jednym z priorytetów polityki społecznej. Nie mniej ważne jest wskazywanie kierunków rozwoju i pobudzanie aktywności służącej wsparciu wszelkich obszarów życia społecznego, poczynając od najmniejszej jednostki społecznej jaką jest rodzina.

Ogłoszony przez Komisję Europejską „Europejski Rok Obywateli” skłania nas do refleksji jakim społeczeństwem jesteśmy obecnie oraz w jakim stopniu każdy z nas jest gotowy do kreowania zmian w otaczającej go rzeczywistości. Odpowiedzi na te pytania znajdziecie Państwo w wywiadzie z profesorem Kazimierzem Wódcą oraz w artykułach będących przykładem dobrych praktyk w obszarze aktywizacji i partycypacji społecznej, realizowanych w Małopolsce. Także działania podejmowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, szczególnie w obszarze ekonomii społecznej oraz popularyzacji mediacji rówieśniczych są już stałym elementem kształtowania postaw obywatelskich w województwie, o czym możecie Państwo przeczytać w kolejnych artykułach. W numerze tym znajdziecie Państwo informację o wszystkich konkursach realizowanych przez ROPS, które pomimo zróżnicowanej tematyki i adresatów, służą nie tylko nagrodzeniu najlepszych ale również wzmocnieniu wspólnych działań oraz pobudzeniu aktywności społecznej.

W kontekście społeczeństwa obywatelskiego w odniesieniu do rodziny, zachęcam do lektury artykułu dr Anny Błasiak, który traktuje o tym temacie. Zmiany społeczne, technologiczne oraz demograficzne zmuszają nas nie tylko do zastanowienia się jakie znaczenie dla rozwoju społeczeństwa ma współczesna rodzina, ale także jakiego wsparcia potrzebuje aby wypełniać swoje role.

Przekazując w Państwa ręce nowy numer kwartalnika es.O.es, wyrażam nadzieję, iż stanie się on ciekawą i owocną lekturą.

Wioletta Wilimska

Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

AKTUALNOŚCI

„POMOCNA DŁOŃ POD BEZPIECZNYM DACHEM”: KONKURS NA DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW INWESTYCYJNO-SZKOLENIOWYCH PRZEZ DPS I PO-W ROZSTRZYGNIĘTY

Ponad 120 nowych miejsc mieszkalnych w domach pomocy społecznej dla osób wymagających całodobowej opieki, nowe, nowoczesnie wyposażone pomieszczenia do rehabilitacji i terapii, przeszkolony personel bezpośrednio pracujący z mieszkańcami - to przewidywane efekty realizacji projektów inwestycyjno-szkoleniowych finansowanych ze środków Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, które przyczynią się do wzrostu dostępności usług pomocy społecznej i poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych intelektualnie, chorujących psychicznie oraz somatycznie w Małopolsce.

Przypomnijmy – w odpowiedzi na konkurs ogłoszony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach projektu „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem” złożonych zostało 25 wniosków o dofinansowanie, 23 przeszły pozytywnie weryfikację formalną i przekazane zostały do oceny finansowej i merytorycznej ekspertom wchodzącym w skład Komisji Oceny Projektów. W wyniku przeprowadzonej oceny rekomendację Komisji uzyskało 16 projektów.

Podczas posiedzenia Małopolskiego Komitetu Sterującego – organu decydującego o wyborze projektów do dofinansowania - zrzeszającego przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych, naukowców i ekspertów, które odbyło się w dniu 1 lutego 2013 r., projekty te zostały uszeregowane na liście rankingowej. Lista ta składa się z listy wniosków przeznaczonych do dofinansowania oraz listy wniosków rezerwowych. Lista rankingowa została zatwierdzona uchwałą Zarządu Województwa Małopolskiego w dniu 19 lutego br.

W wyniku Konkursu dofinansowanych zostało 8 projektów z różnych części Małopolski. Wśród nich znalazły się następujące projekty:

1. „Dom przyjazny mieszkańcom. Poprawa świadczonych usług w DPS w Bobrku” zgłoszonemu przez Powiat Oświęcimski,
2. „Rozbudowa DPS w Nowodworzu w celu podniesienia jakości usług” zgłoszonemu przez Powiat Tarnowski,
3. „Modernizacja DPS ul. Łanowa 41 (Kraków) – budynek 41b” zgłoszonemu przez Gminę Miejską Kraków,
4. „Modernizacja DPS w Krakowie ul. Krakowska 55” zgłoszonemu przez Gminę Miejską Kraków,

5. „DPS Szczyrzyc - poszerzenie, wzrost jakości usług poprzez rozbudowę, szkolenia pracowników” zgłoszonemu przez Powiat Limanowski,
6. „Poprawa życia mieszkańców DPS Gorlice – Rozbudowa infrastruktury i szkolenia personelu” zgłoszonemu przez Powiat Gorlicki,
7. „Modernizacja i rozwój oferty Domu Pomocy Społecznej przy ul. Nawojowskiej 159 w Nowym Sączu” zgłoszonemu przez Miasto Nowy Sącz,
8. „Modernizacja jakości usług opieki społecznej świadczonych przez DPS w Zbyszycach” zgłoszonemu przez Powiat Nowosądecki.

Łącznie wartość projektów przeznaczonych do dofinansowania to ponad 25 milionów złotych, z czego minimum 15% to środki własne samorządów.

- Pieniądze otrzymają najlepsi - mówi Rafał Barański, zastępca dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, realizatora projektu i organizatora konkursu. - Na szczycie listy znalazło się projekty, które nie tylko zostały najstaranniej przygotowane, ale też w najwyższym stopniu odpowiadają na potrzeby Małopolski w dziedzinie pomocy społecznej. Szczególnie ważne jest to, że nowe miejsca zamieszkania powstaną w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych, bowiem to w nich właśnie jest największy deficyt wolnych miejsc, a jednocześnie kolejka osób chorujących psychicznie oczekujących na przyjęcie do domów pomocy społecznej jest długa – dodaje.

Projekty te wykorzystują całą alokację przewidzianą na konkurs czyli 17 407 242 zł.

Wśród 122 nowych miejsc pobytu dla osób potrzebujących całodobowego wsparcia, które powstaną dzięki

realizacji 8 przedsięwzięć do końca 2015 roku, najwięcej, bo aż 56, powstanie w Domu Pomocy Społecznej przy ulicy Łanowej 41b w Krakowie. Nowe i zmodernizowane pomieszczenia mieszkalne we wszystkich DPS objętych projektami będą miały łączną powierzchnię ponad 1650 m².

Obok wyremontowanych i nowo wybudowanych pomieszczeń mieszkalnych, do dyspozycji podopiecznych zostaną oddane zmodernizowane i zupełnie nowe pomieszczenia rehabilitacyjne i terapeutyczne z nowym wyposażeniem. Na ponad 1100 m² powierzchni podopieczni domów pomocy społecznej będą mogli, dzięki nowoczesnemu sprzętowi i wyszkolonemu personelowi, odzyskiwać sprawność i utrzymywać dobrą kondycję fizyczną i psychiczną.

DPS-y, które uzyskały dofinansowanie, postawiły na rozwój nowoczesnych form terapii. W poszczególnych placówkach planowane jest wprowadzenie terapii przez sztukę, rzeźbę czy taniec. Jednym z ciekawszych rozwiązań w tym zakresie wydaje się mające powstać przy DPS przy ul. Michalusa w Gorlicach „letnisko” - park rehabilitacyjno-terapeutyczny, gdzie będzie prowadzona muzykoterapia, terapia przez sztukę i przez rozrywkę. Rehabilitacji i terapii sprzyjać ma także zagospodarowanie ponad pół hektara terenów zielonych wokół placówek, tak aby stały się dostępną i bezpieczną przestrzenią dla ruchu i relaksu mieszkańców.

Projekt „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem” nie ogranicza się do modernizacji infrastruktury małopolskich DPS-ów. W ramach podprojektów wyłonionych w konkursie finansowane będą także szkolenia i studia podyplomowe dla 676 pracowników tych placówek, szczególnie osób, które na co dzień pracują z podopiecznymi

- opiekunów, terapeutów, rehabilitantów. Osoby te zdobywać będą nowe umiejętności w prowadzeniu nowoczesnych form terapii, efektywnej komunikacji z podopiecznymi, a także radzeniu sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym w swojej niełatwej pracy.

Poza działaniami w ramach podprojektów wyłonionych w Konkursie nr 1/2012, w ramach projektu „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem” realizowane są także szkolenia specjalizacyjne i kursy kwalifikacyjne dla personelu pielęgniarstwa małopolskich DPS. W okresie od maja 2013 do stycznia 2015 skorzysta z nich ok. 130 pielęgniarek i pielęgniarzy. Kursy kwalifikacyjne odbędą się w dziedzinie pielęgniarstwa psychiatrycznego i opieki długoterminowej, zaś szkolenia specjalizacyjne w dziedzinie pielęgniarstwa psychiatrycznego i zachowawczego. Do DPS-ów, które zgłaszają zapotrzebowanie, zostanie przekazany także nowy sprzęt pielęgniarstwa, który wpłynie na wzrost jakości usług pielęgniarstwa świadczonych na rzecz podopiecznych.

Zapraszamy do śledzenia informacji o projekcie i podprojektach wybranych do dofinansowania w kolejnych numerach „es.O.es” oraz na stronie www.sppw.rops.krakow.pl.

Natalia Pięta

Projekt „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem”

POMOCNA DŁOŃ
POD BEZPIECZNYM DACHEM

WSPARCIE DLA SEKTORA POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w grudniu 2012 roku rozpoczął realizację kolejnej, czwartej już edycji projektu „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizacja projektu potrwa do końca 2014 roku.

Rozwój aktywnych form integracji oraz poprawa skuteczności i jakości funkcjonowania instytucji pomocy i integracji społecznej w Małopolsce są podstawowym celem, który został zdefiniowany na etapie planowania wsparcia. Aby go osiągnąć projekt koncentruje się na doskonaleniu metod i technik pracy w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, rozwija nowatorskie działania w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wdraża metody nowoczesnego zarządzania jednostkami pomocy i integracji społecznej, a także będzie ewaluować efekty działań realizowanych w ramach projektów systemowych Program Kapitał Ludzki 7.1.1 i 7.1.2.

Oferowane przez nas wsparcie zakłada realizację ponad czterdziestu rodzajów szkoleń z zakresu aktywnej integracji, prawa oraz zarządzania, w których weźmie udział około dwóch tysięcy pracowników kadr pomocy i integracji społecznej. Ponadto zaplanowane zostało uruchomienie kursów zawodowych w zakresie specjalizacji I i II stopnia w zawodzie pracownik socjalny oraz studiów podyplomowych. Kolejną formą wsparcia są organizowane przez ROPS wizyty studyjne, podczas których pracownicy instytucji goszczących dzielą się dobrymi praktykami w zakresie realizowanych działań oraz funkcjonowania placówek. Kontynuowane będzie świadczenie specjalistycznego doradztwa. Jego zakres tematyczny obejmuje m. in. aktywne formy integracji, księgowość i rozliczanie projektów, prawo zamówień publicznych, budowanie partnerstw publiczno-społecznych. Co ważne, w tej edycji projektu odbiorcami działań doradczych mogą być wszystkie instytucje pomocy i integracji społecznej.

W ramach projektu wspieramy rozwój dialogu i partnerstwa na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Zaplanowane zostały dalsze prace w ramach Regionalnej Platformy Współpracy oraz spotkania robocze i informacyjne w zakresie budowania lokalnych partnerstw publiczno-społecznych w Małopolsce.

Zachęcamy Państwa do aktywnego śledzenia strony internetowej projektu, gdzie aktualizowane są na bieżąco szczegółowe informacje dotyczące możliwości skorzystania z poszczególnych form wsparcia, a także do telefonicznego i mailowego kontaktu z pracownikami projektu.

Dane kontaktowe:

strona internetowa projektu:
www.szkoleniapokl.rops.krakow.pl
e-mail: szkoleniapokl@rops.krakow.pl
tel.: 12 639 14 40, 12 639 14 03,
12 639 14 61

Mateusz Dyngosz

Projekt „Szkolenie i Doskonalenie Zawodowe Kadr Pomocy Społecznej”

W CZTERY OCZY

CZY STATYSTYCZNY POLAK JEST GOTOWY DO WSPÓŁDECYDOWANIA O OTACZAJĄCEJ GO RZECZYWISTOŚCI - WYWIAD Z PROF. ZW. DR HAB. KAZIMIERĄ WÓDZ

Jak ocenia Pani aktualną sytuację w Polsce w zakresie realizacji inicjatyw obywatelskich?

Gdyby spojrzeć na wyniki badań ogólnopolskich, np. CBOS-u z 2011 roku „Aktywność społeczna Polaków - poziom zaangażowania i motywacje” lub „Diagnoza społeczna 2011”, ocena byłaby krytyczna – od lat poziom zaangażowania obywatelskiego w Polsce utrzymuje się na niskim poziomie. Od kilku do kilkunastu procent (w zależności od metodologii pomiaru) społeczeństwa angażuje się w działalność w organizacjach pozarządowych. Znacznie chętniej Polacy gotowi są uczestniczyć w działaniach na rzecz swoich bliskich, rodziny, przyjaciół, znajomych. Jednocześnie w ostatnich latach obserwujemy wzrost liczby różnych akcji protestacyjnych, marszów, pikiet, itp. - to również są formy aktywności obywatelskiej, tyle, że najczęściej jednorazowe, krótkotrwałe, tak więc nie da się ich porównać z działalnością w organizacjach pozarządowych, realizujących długofalowe zadania statutowe.

Współczesne państwo wycofuje się z realizacji wielu zadań publicznych, pozostawiając pole do działania organizacjom pozarządowym, oddolnym ruchom obywatelskim itp. Rolą władzy publicznej jest przede wszystkim tworzenie warunków: instytucjonalnych, prawnych, materialnych, finansowych

itp. wspierających taką aktywność. Jednak żadne rozwiązania prawne czy instytucjonalne nie będą skuteczne bez silnego społeczeństwa obywatelskiego. Jest to trochę błędne koło. Z pewnością w Polsce jest spory potencjał aktywności obywatelskiej. Niestety ten potencjał jest głównie negatywny. Ludzie chętnie wyjdą z domu, zaangażują się, pod warunkiem że to jest „na krótko” i że to jest „przeciw”. Mamy problem z tym, żeby energię społeczną spożytkować w sposób konstruktywny.

Jak zatem polskie społeczeństwo prezentuje się na tle innych narodów UE?

W społeczeństwie polskim mamy do czynienia z deficytem kapitału społecznego. Wskaźniki zaufania do instytucji publicznych oraz do innych obywateli są od lat bardzo niskie. A bez tego nie da się realizować wspólnych inicjatyw obywatelskich, które wymagają chęci i umiejętności porozumiewania się w sprawach ważnych dla ogółu a potem - prezentacji i obrony uzgodnionego stanowiska w rozmowach z przedstawicielami władzy publicznej. Z tym mamy w Polsce wielki problem - pokazują to między innymi ostatnie badania Instytutu Spraw Publicznych, zrealizowane w ramach projektu systemowego „Decydujemy razem” (Dyktat

czy uczestnictwo? Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce, A. Olech, red. ISP, Warszawa, 2012). Wielu, zwłaszcza młodszych i lepiej wykształconych Polaków zniechęca do aktywności obywatelskiej atmosfera w kraju, nagłaśniane nie tylko przez tabloidowe media awantury pomiędzy rządzącymi a opozycją, polemiki i spory w których dominują osobiste animozje i oskarżenia a nie argumenty merytoryczne - to nie pozostaje bez wpływu na postawy Polaków wobec polityki i polityków - a pośrednio - wobec całej sfery publicznej. Paradoksalnie im bardziej nie ufamy politykom - tym trudniej zmobilizować nas do działania na rzecz wspólnego dobra. W małych środowiskach, gdzie istnieją w miarę silne więzi nieformalne - podstawa kapitału społecznego - ten brak zaufania nie jest może tak widoczny - choć z kolei w takich zbiorowościach istnieje niebezpieczeństwo tworzenia się tak zwanego brudnego kapitału społecznego - lokalnych klik czy grup interesu, które zabiegają o swoje sprawy kosztem ogółu. Generalnie tam gdzie trzeba wyjść poza własne, prywatne sprawy i gdzie jest konieczne wzajemne zaufanie - mamy duży problem.

Oczywiście można powiedzieć, że ten brak kapitału społecznego to element dziedzictwa poprzedniego systemu - przez prawie pół wieku byliśmy przez

władze nadmiernie kontrolowani, pacyfikowani, socjalizowani do bierności. Nie można jednak wszystkiego tym usprawiedliwić, od ponad dwudziestu lat żyjemy w państwie demokratycznym to prawie jedno pokolenie i pora żeby spojrzeć na to z szerszej perspektywy. Młodzi ludzie, urodzeni po 1989 myślą już w inny sposób niż ich rodzice czy dziadkowie, nie odwołują się do tego co było, nie interesują ich obawy i lęki starszego i średniego pokolenia. Szybkie tempo zmian technologicznych, kulturowych a wreszcie – trwający już kilka lat globalny kryzys ekonomiczny – powoduje, że coraz mniej przydatne w wyjaśnianiu i rozwiązywaniu współczesnych problemów są odwołania do przeszłości, popełniamy błąd - my starsze pokolenie – przykładając nasze miary do wzorów myślenia i postępowania młodych, wychowanych na Facebooku.

W porównaniu z krajami Unii Europejskiej zorganizowane formy działań obywatelskich kształtują się u nas z trudem. Przed nami bardzo długa droga i ciężka praca, jeżeli chcemy osiągnąć takie wskaźniki partycypacji, aktywności obywatelskiej, jak np. w krajach nordyckich, we Francji czy Niemczech, gdzie kultura obywatelska jest silnie ugruntowana w tradycji.

W jakich obszarach Polacy dostrzegają w chwili obecnej potrzebę „zabrania głosu”?

Zdecydowanie najczęściej są to sprawy, które nas bezpośrednio dotyczą lub naruszają nasze interesy. Takim przykładem były protesty przeciwko ACTA. Bezpośrednie zagrożenie interesów własnych jest czynnikiem, który sprzyja temu żeby wyjść z domu, pójść na zebranie, spotkanie. To samo dzieje się na poziomie

lokalnym. Ze wspomnianych wcześniej badań zrealizowanych w ramach projektu „Decydujmy Razem” przez Instytut Spraw Publicznych wynika, że dostępne narzędzia dialogu obywateli z władzą publiczną – takie jak konsultacje czy wysłuchania – w niewielkiej skali są wykorzystywane przez obie strony. Dzięki internetowi mieszkańcy mogą na bieżąco monitorować ważne dla nich informacje o działaniach władz – jedynie wtedy gdy są czymś poważnie zaniepokojeni – korzystają z takich form aktywności jak udział w zebraaniach, w sesjach rad, w spotkaniach z radnymi – zainteresowanie tymi formami aktywności obywatelskiej jest śladowe. W szerszej skali masowe formy wyrażania oburzenia wobec polityki Rządu są jak w innych krajach związane z odczuwaniem przez coraz większe grupy obywateli negatywnych skutków kryzysu ekonomicznego – przede wszystkim rosnącego bezrobocia i braku dostatecznej ochrony społecznej pracowników zatrudnianych na tzw. „umowach śmieciowych”. Zjawiskiem osobnym, o podłożu ideowym, światopoglądowym, obyczajowym, ale przynajmniej w części także politycznym są np. marsze w obronie Telewizji Trwam, marsze niepodległości, czy obchody rocznicy katastrofy smoleńskiej, a po lewej stronie sceny politycznej – marsze równości i tolerancji, ostatnio protesty przeciwko zakłócaniu przez prawnicze organizacje wykładów Prof. Środy na Uniwersytecie Warszawskim, Prof. Hartmana w Lublinie, czy Adama Michnika w Kielcach.

Jakie elementy polskiej rzeczywistości blokują podejmowanie inicjatyw tego rodzaju?

Elementem, który paradoksalnie może blokować rozwój oddolnych inicjatyw obywatelskich, jest nadmierna profesjonalizacja i siła niektórych organizacji pożytku publicznego. Mamy Ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, która otwiera duże możliwości partnerstwa międzysektorowego. W wielu obszarach partnerstwo jest koniecznym warunkiem uzyskania dostępu do środków finansowych (np. funduszy unijnych). Duże, profesjonalne organizacje III sektora są dla władzy wygodnym partnerem, ponieważ są dobrze zorganizowane, widoczne, znakomicie się poruszają w skomplikowanej materii prawnej, znają wszystkie biurokratyczne procedury – a poza tym – zwykle mają status organizacji pożytku publicznego, co daje im dostęp do 1% odpisów podatkowych. W takiej sytuacji cała masa drobnych organizacji i stowarzyszeń nie ma szans przebić się ze swoimi pomysłami i uzyskać dofinansowanie. Oczywiście są też przykłady oddolnych organizacji, takich jak np. działające w kilkunastu miastach ruchy miejskie (skupiające głównie młodych ludzi), które zaczynały od happeningów i pojedynczych akcji protestacyjnych, a dzięki determinacji i konsekwencji uzyskały status liczącego się partnera dialogu obywatelskiego. To nie jest tak, że w przestrzeni publicznej nie ma miejsca dla oddolnych inicjatyw podejmowanych przez małe lokalne organizacje i stowarzyszenia, ale ich sytuacja jest nieporównanie mniej korzystna niż tych wielkich organizacji parasolowych, infrastrukturalnych, skupionych w sieciach ponadlokalnych, które mają przetarte ścieżki, są rozpoznawalne. Myślę

że jest to problem, który wymaga jakiegoś systemowego rozwiązania.

Pozostaje również kwestia finansowania inicjatyw obywatelskich. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, który jest bardzo ważnym narzędziem wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, do którego mogą aplikować o wsparcie także małe, lokalne organizacje jest niestety słabo dotowany. Dysproporcje pomiędzy środkami dostępnymi dla organizacji III sektora w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, a tym, którymi dysponuje FIO są bardzo duże. Jeśli poważnie myślimy o tym, żeby wzmacniać oddolne ruchy, to powinno być więcej środków na konkursy, aby proponowane kwoty dawały szansę na realizację poważniejszych przedsięwzięć, inicjowanych przez małe, lokalne organizacje i stowarzyszenia.

W jaki sposób obecnie państwo wspiera inicjatywy obywatelskie? Czy jest to wsparcie wystarczające z Pani punktu widzenia?

Ustawa o działalności pożytku publicznego daje takie możliwości. Obliguje samorządy między innymi do zlecania zadań publicznych organizacjom pożytku publicznego, prowadzenia w strukturach administracji publicznej jednostek organizacyjnych wspierających sektor pozarządowy, konsultowania z organizacjami projektów aktów normatywnych dotyczących obszarów ich działania, sankcjonuje praktykę tworzenia Rad Działalności Pożytku Publicznego przy organach samorządu terytorialnego itd. Oczywiście samorządy w różnym stopniu wykorzystują te możliwości, nie wszędzie istnieją i są traktowane poważnie Rady Działalności Pożytku Publicznego, wysłuchania publiczne, czy konsultacje. Niektóre

samorządy zdecydowały się na wprowadzenie budżetów partycypacyjnych - nawet jeśli chodzi o niewielkie kwoty - to jest to dobry sposób na włączenie obywateli w procesy podejmowania decyzji w sprawach publicznych i zwiększenia ich poczucia podmiotowości. To jest bardzo ważny rodzaj nagrody w procesie uczenia się roli obywatela: „Proszę, chcieliście mieć.. (plac zabaw, ławki na skwerku, ścieżkę rowerową itp.) to o nie dbajcie”. Samorządy powinny aktywnie wspierać inicjatywy obywatelskie, jeśli zależy im na „dobrym rządzeniu”.

W dobrą stronę idzie przygotowana przez zespół ekspertów przy Prezydencie RP nowelizacja Ustawy o Samorządzie Terytorialnym, w której przewidziano wzmocnienie mechanizmów partycypacji obywatelskiej między innymi poprzez wprowadzenie ułatwień w powoływaniu stowarzyszeń i komitetów aktywności lokalnej, prawa mieszkańców do inicjatywy uchwałodawczej, poszerzenie zapisów dotyczących konsultacji społecznych, w tym wprowadzenia wysłuchania publicznego projektów uchwał na posiedzeniach komisji lub sesjach Rady. Te zapisy są potencjalnie korzystne dla małych lokalnych organizacji i stowarzyszeń, które sytuują się pomiędzy władzą publiczną, a zorganizowanym sektorem pozarządowym i powstają po to aby załatwić jakąś konkretną sprawę w swojej społeczności.

Jak wzbudzić potrzebę podejmowania działań obywatelskich? W jaki sposób instytucje mogą wpływać na postawy obywatelskie?

Aby istniejącą w społeczeństwie energię spożytkować w sposób konstruktywny ważne są działania edukacyjne od przedszkola po uniwersytety.

Konieczne jest także bezpośrednie wsparcie dla lokalnych inicjatyw obywatelskich poprzez skierowanie znaczącego strumienia środków do Funduszu Inicjatyw Obywatelskich i uruchomienie serii konkursów na tworzone oddolnie inicjatywy lokalne. Wymagałoby to korekty dotychczasowej praktyki współpracy międzysektorowej, wyjścia poza ramy określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie w kierunku nakreślonym w prezydenckiej nowelizacji Ustawy Samorządowej. Może to być jednak trudne, zważywszy, że w trakcie konsultacji społecznych wielu przedstawicieli samorządów wyrażało obawy, iż wprowadzenie tych rozwiązań utrudni im wykonywanie zadań, stwarzając szczególne zachęty dla lokalnych piniaczy i warcholów.

Wreszcie ważną rolę do odegrania mają media publiczne, które powinny regularnie prowadzić kampanie społeczne, ukazujące korzyści płynące z faktu, że jesteśmy aktywni, możemy wpływać na decyzje władzy publicznej.

Biorąc pod uwagę sygnalizowane wyżej przemiany mentalności młodszego pokolenia, jego preferencje do działania akcyjnego, spontanicznego trzeba by się zastanowić nad rolą trzeciego sektora zorganizowanego w grupy, stowarzyszenia, organizacje pożytku publicznego we wspieraniu rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Być może na naszych oczach rodzą się jakieś nowe formy zaangażowania obywatelskiego? Na razie to pytanie pozostaje bez odpowiedzi.

Bardzo dziękuję za rozmowę i życzę powodzenia w dalszej pracy naukowej.

Rozmawiała:

Marta Tekieli

Dział Polityki Społecznej

Opracowanie redakcyjne:

Mariola Łapuga

Dział Polityki Społecznej

---

prof. zw. dr hab. Kazimiera Wódcz

Socjolog. Kierownik Studium Pracy Socjalnej w Instytucie Socjologii UŚ i Kierownik Katedry Socjologii WSB w Dąbrowie Górniczej. Główne nurty pracy naukowo-badawczej to: studia kulturowe, socjologia komunikacji międzyludzkiej, socjologia miasta i regionu, psychologia społeczna, praca socjalna, społeczeństwo obywatelskie w Polsce. Autorka ponad 250 prac, w tym kilkudziesięciu książek, także jako współautor i redaktor.

RODZINA FUNDAMENTEM SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Człowiek winien świadomie oraz aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym, z którym jest związany i równocześnie je kształtuje. Naturalnym, pierwszym i najważniejszym miejscem takiego uczestnictwa jest rodzina. „Człowiek przychodzi na świat za sprawą drugiego człowieka, żyje i rozwija się otoczony bliskimi. Człowiek rodzi się i dojrzewa w rodzinie. Rodzina jest środowiskiem naszego początku. Aby człowiek mógł się rozwijać potrzebuje obecności drugiego człowieka”¹.

USPOŁECZNIAJĄCY WPŁYW RODZINY

Rodzina będąca środowiskiem życia człowieka, umożliwia nabywanie społecznych wzorców, ról społecznych oraz nawiązywanie i kształtowanie stosunków międzyludzkich², a przez to staje się fundamentem społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenia dziecka nabyte w rodzinie wywierają istotny wpływ na jego zachowanie i postawy, gdyż jako najwcześniejsze pozostawiają one najgłębsze i najbardziej rozległe ślady w osobowości. Inne środowiska są wtórne, mają znaczenie drugorzędne, ponieważ cechy wcześniej nabyte trudniej ulegają modyfikacjom niż cechy nabyte w późniejszych okresach życia. Ponadto, rodzina wywiera wpływ na wszystkie sfery rozwoju

dziecka, przygotowując go do samodzielności i życia społecznego. W tym środowisku powstają także specyficzne rodzinne więzi emocjonalne, które są kształtowane w wyniku procesu identyfikowania się członków wspólnoty rodzinnej z jej przekonaniami, celami, wartościami i działaniami³. Relacje międzyludzkie występujące w rodzinie i przez nią kształtowane, stanowią ważny element wychowania społecznego w rodzinie, gdyż uczą współżycia z innymi oraz wzorów społecznego postępowania, co przyczynia się do formowania dojrzałej osobowości, określonej postawy życiowej i obrazu własnej osoby⁴. Uznaje się, że relacje między rodzicami i dziećmi są prototypem kontaktów społecznych⁵.

POWIĄZANIA MIĘDZY RODZINĄ I SPOŁECZEŃSTWEM

Pomiędzy rodziną a społeczeństwem istnieje ścisła zależność. Nie można traktować społeczeństwa jako bezimiennego i bezosobowego tworu, ponieważ tworzą go konkretne osoby, które przychodzą na świat i dojrzewają w rodzinach, a swoje doświadczenia przenoszą do społeczeństwa. Dlatego jakość wychowania w rodzinie ma niebagatelny wpływ na rozwój wszystkich członków społeczności zarówno tej bliskiej, jak i dalszej. Wszystko, co zdarza się w życiu konkretnego człowieka, ma wpływ na losy innych. Stąd

niebezpieczne jest twierdzenie, że społeczeństwo tworzą rodziny i to one nadają kształt oraz charakter życiu społecznemu⁶. We wspólnocie rodzinnej, będącej podstawową komórką społeczną, na świat przychodzą obywatele, którzy tutaj formują swoją tożsamość i wzorce zachowań, uczą się podstawowych umiejętności życiowych, nabierają przekonania o świecie, o jego wartościach i zasadach życia⁷.

RODZINNE UWARUNKOWANIA PROCESU SOCJALIZACJI

Wychowanie jest procesem mającym społeczne zabarwienie, gdyż wiąże się z socjalizacją, czyli przygotowaniem i wprowadzaniem osoby w życie społeczne oraz nauczaniem jej sposobów osiągania sukcesu w społeczeństwie. U podstaw tych procesów znajduje się uczenie wartości i norm społecznych. Przyjęcie określonych postaw społecznych warunkowane jest poznaniem i akceptacją wartości oraz norm danej społeczności. Z kolei przygotowanie osoby do podjęcia i wypełniania ról społecznych, wiąże się z wchodzeniem w uregulowane życie społeczne i wspieranie go swoją obecnością oraz działalnością. Ważne jest także kształtowanie świadomości moralnej młodego pokolenia oraz formowanie sumienia. W tych oddziaływaniach, w których istotny udział ma rodzina, chodzi o rozwój człowieka i wspieranie go w osiągnięciu pełnej harmonii i dojrzałej osobowości

1 I. Postka, Uczestnictwo rodziny w rozwoju społeczeństwa, w: Człowiek w społeczeństwie – Človek v spoločnosti. Tom III: Edukacja, działania społeczne, rodzina, red. W. Wójcik, E. Lalikova, Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2008, s.83.

2 Por. J. Mółka, Wychowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, w: Pedagogika wiary, red. A. Hajduk, J. Mółka, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007, s. 407.

3 Por. M. Ryś, Wpływ dzieciństwa na życie dorosłe, w: Studium rodziny, red. T. Rzepecki, Oficyna Współczesna, Poznań 1999, s. 148.

4 Por. tamże, s.148-152.

5 Por. J. Wilk, Pedagogika rodziny. Zagadnienia wybrane, Wydawnictwo Poligrafia Salezjańska, Lublin 2002, s. 87-89.

6 Por. I. Postka, Uczestnictwo rodziny w rozwoju..., s.84.

7 Por. E. Jarosz, E. Wysocka, Diagnoza psychopedagogiczna – podstawowe problemy i rozwiązania, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006, s. 111

w relacji do siebie samego, do świata, do innych i do społeczeństwa⁸.

Rodzina jest najważniejszą agendą socjalizującą, która w dużym stopniu determinuje dalsze życie człowieka⁹. Dlatego przed rodzicami zostały postawione ważne zadania związane z zapewnieniem odpowiedniej opieki i wychowania oraz socjalizacji, które to procesy w rodzinie dokonują się od najwcześniejszych momentów życia dziecka i obejmują między innymi: uczenie dziecka porozumiewania się określonym językiem, pierwsze jego doświadczenia wynikające z zetknięcia się ze światem rzeczy materialnych (np. wyposażenie i urządzenie mieszkania, rzeczy codziennego użytku), nawiązywanie pierwszych kontaktów z członkami rodziny, poznawanie wartości kulturowych i moralnych rodziny, wzorów postępowania, określonych postaw (np. wobec innych, pracy, obowiązków życiowych). W konsekwencji tych oddziaływań osoba zostaje przygotowana do pełnienia ról społecznych, rodzinnych, czy zawodowych. Przy czym rodzice nie zawsze zdają sobie sprawę z rzeczywistych skutków podejmowanych przez siebie oddziaływań. Nie zawsze te procesy są racjonalne, czyli podporządkowane jakimś ideałom wynikającym z naukowej refleksji, czyli procesami planowanymi i metodycznymi¹⁰. Często są to działania niezamierzone i pośrednie (wychowanie bezrefleksyjne).

MECHANIZMY ODDZIAŁYWAŃ SOCJALIZACYJNYCH W RODZINIE

Do zasadniczych mechanizmów procesu socjalizacji w rodzinie zalicza się: modelowanie, posługiwanie się systemem kar i nagród oraz interioryzację określonych wartości¹¹. Modelowanie polega na obserwacji przez dziecko postępowania innych osób i skutków, które z tym się wiążą. Osoby, z którymi istnieje silny związek emocjonalny oraz posiadają władzę, autorytet, prestiż społeczny, stają się najlepszymi modelami, wzorami do naśladowania. Dlatego rodzice są dla dziecka pierwszymi i najważniejszymi modelami stylu życia, rozwiązywania konfliktów, komunikowania się z innymi, realizacji wartości¹². Z kolei posługiwanie się systemem kar i nagród stanowi środek prowadzący do osiągnięcia zamierzonego celu wyznaczonego przez rodziców. Łączy się z realizacją takich wartości, jak: sprawiedliwość, miłość, odpowiedzialność, równość, tolerancja. Jako wychowawcze sposoby oddziaływania pełnią także rolę rozwojową, stymulacyjną, korekcyjną i profilaktyczną. Stosowanie nagrody i kary przez rodziców jest szczególnie złożone i trudne, wymaga dużej kultury pedagogicznej oraz dostosowania się do pewnych reguł¹³. Ostatnim wskazanym tutaj mechanizmem jest uwewnętrznianie (interioryzacja), który wiąże się z osobistym zaangażowaniem osób w przyswojenie oraz zaakceptowanie wartości i norm. Jest on uwarunkowany możliwościami poznawczymi osoby. Istotne tutaj staje się myślenie

logiczno-abstrakcyjne, symbolami, ideami itp. Stąd proces interioryzacji zaczyna uruchamiać się około 12 roku życia i trwa w latach następnych¹⁴.

Oddziaływanie środowiska jest zjawiskiem złożonym i różne mogą być drogi jego przenikania i wpływu. Jednym ze sposobów jest sympatia, rozumiana jako zdolność wzajemnego psychicznego dostrajania się. Na jej podstawie dana osoba dąży do tego, by chcieć myśleć, odczuwać, jak ci z którymi sympatyzuje. Po wtóre, naśladownictwo (imitacja, identyfikacja, uczenie się obserwacyjne) jako następstwo sympatii. Polega ono na powtarzaniu czynności oraz indywidualnych cech innych osób. Dzięki temu dziecko ma ułatwione zadanie zdobywania nawyków i umiejętności, które determinują dalszy jego rozwój oraz w sposób trwały i głęboki przyswaja wartości i normy postępowania. Z czasem dopiero pojawi się świadomy wybór wartości. Kolejny sposób to sugestia będąca umiejętnością przekonywującego przekazywania drugiej osobie swoich wyobrażeń, poglądów, pojęć i uczuć. Podstawą jest tutaj autorytet. Istotnym sposobem oddziaływania środowiska są także procesy poznawcze, do których zalicza się wyjaśnianie, dowodzenie, rozumowanie, argumentowanie¹⁵. Te ostatnie choć cenne, są jednak uzupełnieniem innych dróg przekazu, a ich wychowawcze efekty będą zależne od spójności oddziaływań słownych z postawami członków rodziny¹⁶.

8 Por. M. Nowak, *Teorie i koncepcje wychowania*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s.212-216.

9 Por. J. Młyński, *Rodzice i ich rola w kształtowaniu postaw i wartości młodych pokoleń Polaków*, w: *Dzisiejsi rodzice. Problemy i wyzwania*, red. J. Stala, POLIHYMIA, Tarnów 2009, s.114.

10 Por. F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001, s. 40-41.

11 Por. K. Ostrowska, *Podstawowe funkcje rodziny*, w: *Wychowanie do życia w rodzinie. Książka dla nauczycieli, rodziców i wychowawców*, red. K. Ostrowska, M. Ryś, CMPP-PMEN, Warszawa 1999, s. 138-139.

12 Por. tamże.

13 Por. J. Wilk, *Pedagogika rodziny...*, s. 86-87.

14 Por. K. Ostrowska, *Podstawowe funkcje ...*, s. 139.

15 Por. J. Wilk, *Pedagogika rodziny...*, s. 44-45.

16 Por. K. Olbrycht, *Kształcenie charakteru w świetle wychowania do wartości*, w: *Edukacja: wychować człowieka z charakterem*, VII Sympozjum Tarnogórskie, red. S. Kowolik, KNS Fundacja Kolpinga, Tarnowskie Góry 2006, s. 56.

SKUTKI PROCESU SOCJALIZACJI

Rezultatem oddziaływań socjalizacyjnych w rodzinie może być z jednej strony obywatel dobrze przystosowany do życia w społeczeństwie, czyli zdolny i skłonny do skutecznego zaspokajania swoich potrzeb przez pełnienie określonych ról społecznych oraz w pełni uspołeczniony, czyli związany emocjonalnie z pełnionymi rolami, zdolny do twórczego zaangażowania się i uczestnictwa w kulturze danej społeczności, a z drugiej strony nieprzystosowany, czyli niewystarczająco i wadliwie zaspokajający swoje potrzeby, co pociąga za sobą stan niezadowolenia i psychicznej dezorganizacji, działania egoistyczne, czyniąc go społecznie i kulturowo biernym¹⁷.

Wpływ procesu wychowania i socjalizacji dokonujących się w rodzinie jest silny i trwały, dlatego nie bez znaczenia jest jakość oddziaływań rodziców, które uwarunkowane są ich świadomością wychowawczą, określonymi umiejętnościami i wiedzą oraz systemem wartości rodziny powiązanych z pielęgowaniem określonych tradycji i norm.

RODZINNE WPROWADZENIE W ŚWIAT WARTOŚCI

Jednym z zadań rodziny jest wprowadzanie w określony świat wartości, ponieważ wartości nie są człowiekowi dane jako czynnik wrodzony, lecz musi je nabywać. Wartości stanowią ludzką potrzebę, gdyż decydują o jakości egzystencji człowieka, nadają sens jego życiu, motywują do określonych wyborów i decyzji, są drogowskazami w kształtowaniu jego charakteru i stosunków międzyludzkich, stanowią

wewnętrzny hamulec dla zachowań społecznych¹⁸.

Rodzina jest szczególnym środowiskiem, w którym następują wielokrotne spotkania z konkretnymi wartościami, co sprzyja ich utrwalaniu. Może dokonywać się to na drodze werbalnej, poprzez słowne sformułowanie określonej wartości. Jednak istotne jest, by werbalne ujęcie wartości, było potwierdzone w postawie i działaniu osób najbliższych, które stanowią dla dziecka najważniejszy wzór życia. Doświadczenie rozdźwięku między słowem a rzeczywistością, powoduje negację i odrzucenie tych wartości. Charakterystyczne dla wychowawczego oddziaływania rodziny jest to, że wychowuje ona dzieci swoją codziennością, tym co ją wypełnia, o co zabiegają i troszczą się rodzice każdego dnia. Dlatego proces poznawania i przyjmowania wartości przez dziecko dokonuje się poprzez codzienne wykonywanie obowiązków, współtworzenie wspólnoty rodzinnej i współdziałanie, do realizowania wartości wyższych¹⁹.

W MIEJSCE ZAKOŃCZENIA

Rodzina stanowi fundament społeczeństwa obywatelskiego, gdy pielęgnuje i rozwija, takie wartości jak: miłość, prawda, sprawiedliwość, uczciwość, wolność i odpowiedzialność, które z kolei sprzyjają kształtowaniu relacji i postaw prospołecznych. Pomiedzy rodziną i rozwojem społeczeństwa istnieje ścisła zależność, ponieważ rodzina ma służyć społeczeństwu, które z kolei ma być gwarantem rozwoju człowieka i jego człowieczeństwa. Stąd przejawem troski

o społeczeństwo jest troska o podstawowe środowisko życia człowieka - jego rodzinę.

dr Anna Błasiak

Akademia Ignatianum w Krakowie

dr Anna Błasiak

Prodziekan ds. Ogólnych Wydziału Pedagogicznego Akademii Ignatianum w Krakowie. Adiunkt w Instytucie Nauk o Wychowaniu (Katedra Nauk o Rodzinie) Wydziału Pedagogicznego Akademii Ignatianum w Krakowie. Członek zespołu redakcyjnego czasopisma *Horyzonty Wychowania*. Główne nurty pracy naukowo-badawczej to: funkcjonowanie współczesnej rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem realizacji funkcji wychowawczej w rodzinie oraz aksjologicznych podstaw oddziaływań wychowawczych.

¹⁷ Por. F. Adamski, *Rodzina. Wymiar ...*, s. 41.

¹⁸ Por. A. Błasiak, *Oddziaływania wychowawcze w rodzinie. Zagadnienia wybrane*, Akademia Ignatianum Wydawnictwo WAM, Kraków 2012, s. 95.

¹⁹ Por. T. Celińska-Mysław, *Wychowywać, ale jak?*, *Wychowawca* 4 (1999), s. 10-11.

es.0.es

Małopolska

Wśród wielu celów polityki społecznej można wyróżnić te odnoszące się do bezpieczeństwa socjalnego, inwestycji w człowieka, ładu społecznego oraz życia rodzinnego. Te kwestie społeczne stanowią również priorytet dla Województwa Małopolskiego, mający odzwierciedlenie w inicjatywach podejmowanych przez **Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie**. Działania realizowane w tych obszarach mają za zadanie nie tylko inspirowanie nowych rozwiązań, ale również promowanie dobrych praktyk. Aby docenić i wyróżnić działania oraz postawy godne naśladowania, ośrodek od wielu już lat organizuje konkursy i plebiscyty, których celem jest dostrzeżenie i nagrodzenie tych inicjatyw, które nie tylko przełamują dotychczasowe schematy postrzegania kwestii społecznych, ale także popularyzują działania nastawione na

rozwiązanie konkretnych problemów. Tematyka organizowanych przez nas konkursów obejmuje obszary odnoszące się do zagadnień społecznych, takich jak: wsparcie dziecka i rodziny, osób starszych, niepełnosprawnych, przedsiębiorczości i aktywności społecznej, a także promocji wyróżniających się specjalistów w obszarze polityki społecznej.

Przedstawiamy Państwu konkursy oraz plebiscyty, które już na stałe wpisały się w małopolski pejzaż polityki społecznej i co roku są okazją do nagrodzenia inicjatyw oraz osobowości podejmujących działania na rzecz kreowania i rozwoju polityki społecznej w województwie małopolskim. Mamy nadzieję, że informacja ta zachęci również Państwa do udziału w organizowanych przez nas inicjatywach.

HONORUJEMY...

NAZWA KONKURSU

Małopolski Plebiscyt „Poza Stereotypem - Senior Roku”

CEL KONKURSU

Celem Plebiscytu jest promowanie i nagradzanie aktywnych seniorów, którzy w różnych społecznie cenionych formach działalności wyróżniają się na tle innych. Jest to forma wyróżnienia ponadprzeciętnych postaw seniorów minionego roku, mogących stanowić wzór do naśladowania i przykład dla innych. Plebiscyt służy także popularyzacji tych osób oraz podejmowanych przez nich działań.

WYRÓŻNIAMY...

NAZWA KONKURSU

Akcja „Miejsce Przyjazne Seniorom”

CEL KONKURSU

Głównym celem akcji jest promowanie miejsc przyjaznych seniorom działających na terenie Krakowa: kawiarni, sklepów, aptek, instytucji: kulturalnych, edukacyjnych, rekreacyjnych, użyteczności publicznej i innych, odpowiadających na potrzeby starszych mieszkańców poprzez dostosowanie swojej architektury oraz oferowanie produktów, usług i zniżek specjalnie skierowanych do tej grupy, w których osoby starsze czują się miło i swobodnie, są godnie traktowane i obsługiwane.

miejsce
przyjazne
seniorom

DOCENIAMY...

NAZWA KONKURSU

Małopolski Samorząd Równych Szans

CEL KONKURSU

Celem konkursu jest promowanie najlepszych praktyk jednostek samorządu terytorialnego w zakresie polityki na rzecz praw osób niepełnosprawnych i poprawy jakości ich życia.

Konkurs obejmuje następujące obszary tematyczne:

- Dostępna informacja,
- Dostępna komunikacja,
- Dostępna edukacja,
- Dostępne rozwiązania architektoniczne,
- Inne nowatorskie rozwiązania służące wyrównywaniu szans w dostępie osób niepełnosprawnych do pełnego udziału we wszystkich aspektach życia.

WSKAZUJEMY...

NAZWA KONKURSU

Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej

CEL KONKURSU

Celem konkursu jest wsparcie małopolskich przedsiębiorstw społecznych – firm, które prowadząc działalność gospodarczą realizują jednocześnie cele społeczne.

Konkurs prowadzony jest w następujących kategoriach:

- I. Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej
- II. Debiut
- III. Jednostka samorządu terytorialnego wspierająca rozwój ekonomii społecznej w Małopolsce
- IV. Przedsiębiorstwo wspierające rozwój ekonomii społecznej w Małopolsce
- V. Nagroda publiczności

małopolski
lider
przedsiębiorczości
społecznej

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Małopolska

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIĘKUJEMY...

NAZWA KONKURSU

Małopolski Pracownik Socjalny Roku

CEL KONKURSU

Celem konkursu jest promowanie i motywowanie aktywnych pracowników socjalnych, którzy wyróżniają się ponadprzeciętnymi osiągnięciami w swojej pracy, a także wzmocnienie znaczenia zawodu pracownika socjalnego oraz wzrost świadomości na temat roli.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KONKURSY ZREALIZOWANE W 2013 ROKU

KREUJEMY...

NAZWA KONKURSU

IV Małopolski Konkurs „Przeciw przemocy” na najlepsze działania interdyscyplinarne prowadzone na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na szczeblu powiatowym i gminnym

CEL KONKURSU

Celem konkursu jest promocja działań interdyscyplinarnych szczebla powiatowego i gminnego prowadzonych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

PROMUJEMY...

NAZWA KONKURSU

VI Małopolski Konkurs dla rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych i adopcyjnych „MOJA RODZINA”

CELE KONKURSU

- promowanie rodziny,
- pogłębienie świadomości na temat wartości i roli rodziny w życiu każdego człowieka,
- wzmocnienie rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych i adopcyjnych,
- integrowanie środowiska rodzinnej pieczy zastępczej,
- budowanie pozytywnego wizerunku rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych i adopcyjnych w społeczeństwie,
- zachęcanie do podejmowania roli rodzica zastępczego lub adopcyjnego.

EKONOMIA SPOŁECZNA – KSZTAŁTOWANIE POSTAW OBYWATELSKICH

Parafrazując Petera Druckera¹ można powiedzieć, iż żaden człowiek nie istnieje sam z siebie i sam dla siebie. Każdy stanowi pewien organ społeczeństwa i istnieje dla społeczeństwa. Dlatego tak ważne jest kształtowanie postaw obywatelskich. Oznacza to, że obywatel powinien być świadomy swoich możliwości, ale też powinien podejmować działania, które będą miały na celu zmianę otoczenia wokół niego. Udział w życiu publicznym i społecznym przejawia się udziałem w wyborach, konsultacjach czy referendach oraz zaangażowaniem w działania na rzecz lokalnej społeczności.

Inicjatywy ekonomii społecznej realizowane przez organizacje pozarządowe czy przedsiębiorstwa społeczne to doskonały przykład kształtowania postaw obywatelskich i możliwości udziału w życiu społecznym. Większość z nich prowadzi działania na skalę regionalną lub lokalną, a ich zakres jest bardzo szeroki - od organizacji pikników poprzez wytwarzanie i sprzedaż produktów regionalnych aż po prowadzenie świetlic, szkół czy placówek opiekuńczych. Zawsze jest to wpływanie na lokalną rzeczywistość, co jest przejawem aktywności obywatelskiej. Organizacje pozarządowe mogą również wykorzystywać uprawnienia płynące z *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, aby wpływać na politykę i plany organów administracji publicznej. Każda jednostka samorządu terytorialnego jest zobowiązana do konsultowania z III sektorem aktów prawa

miejscowego w dziedzinach dotyczących ich działalności statutowej.²

Przykładem aktywizacji obywatelskiej realizowanej w obszarze ekonomii społecznej są lokalne programy stypendialne. Jednym z nich jest fundusz stypendialny „Z rączki do rączki” realizowany przez Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika. To właśnie wpłaty osób indywidualnych dały początek Funduszowi i świadczą o jego obywatelskim charakterze. 15 osób zdecydowało się przeznaczyć pewną kwotę na fundusz stypendialny. Następnie opracowano regulamin przyznawania stypendiów i ogłoszono konkurs na stypendia zachęcając członków lokalnej społeczności do udziału w funduszu, pokazując „jak to działa” i przekonując, że nawet 10 złotych wpłacanych co miesiąc jest ważnym wkładem. Stypendia są niewielkie - 50-100 zł, ale są to kwoty, którymi młodzi ludzie często po raz pierwszy w życiu uczą się gospodarować. Fundusz integruje lokalną społeczność – organizowane są wspólne spotkania stypendystów i darczyńców, dzieci piszą listy do fundatorów. Stypendia dają sygnał, że zaangażowanie młodych w życie szkoły, ich pracowitość i sukcesy są zauważane przez mieszkańców i że dorośli im kibicują. Sukces Funduszu pokazuje, że nawet w tak trudnych warunkach można zmobilizować lokalną społeczność do wspólnych działań – Fundusz działa na terenach wiejskich, gdzie bezrobocie jest na poziomie ponad 20%. *Nie jest to może klasyczna przedsiębiorczość społeczna, ale takie działania tworzą grunt niezbędny do tego,*

żeby ekonomia społeczna mogła się rozwijać. Ten grunt to aktywność, zaradność, poczucie wspólnoty, współodpowiedzialność za innych, także tych słabszych, solidarność społeczna – mówi Tomasz Schimanek, ekspert d/s ekonomii społecznej z Instytutu Spraw Publicznych.³ Małopolska również może się poszczycić innowacyjnym modelem stypendium lokalnego. Jest nim program iStypendium.pl opracowany przez Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży w Tarnowie „Kana”, Caritas Diecezji Tarnowskiej i Centrum Animacji Społecznej „Horyzonty”. iStypendium.pl jest programem stypendialnym tworzonym przez lokalną społeczność, aby zachęcić młodych do realnej działalności na rzecz swojego otoczenia. Młodzież chcąc zmienić coś w swoim sąsiedztwie będzie mogła prezentować swoje pomysły w internecie, a autorzy najlepszych otrzymają roczne stypendium na ich zrealizowanie, ufundowane m. in. przez ich sąsiadów wysyłających smsy. Zapowiedzią uruchomienia programu stypendialnego był przeprowadzony na przełomie 2012 i 2013 roku konkurs „Pokaż nam swój świat” na reportaż społecznościowy.

[iStypendium](http://iStypendium.pl) to modelowe narzędzie, które może być wykorzystane w każdej społeczności lokalnej. Jego celem jest budowanie kapitału społecznego. Polska należy to państw UE o najniższych zasobach tego dobra.⁴ Większość z nas nie ufa drugiemu człowiekowi, co niszczy nie tylko dobro wspólne, ale także przestrzeń publiczną i hamuje gospodarkę. Jak pisze socjolog Piotr

³ <http://atlas.ekonomiaspoleczna.pl>

⁴ Indeks społeczeństwa obywatelskiego, Stowarzyszenie Klon/Jawor, European Social Survey 2010.

¹ Drucker P., *Myśli przewodnie Druckera*, Warszawa 2002.

² Długosz D, Wygnański J. J., *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Warszawa 2005.

Sztompka: *...powodzenie i bogactwo narodów zależą od trzech powiązanych ze sobą czynników: optymizmu, poczucia obywateli, że mają wpływ na przebieg spraw oraz zaufania, które sprawia, że możemy odnosić się do innych w sposób życzliwy, otwarty z przekonaniem, że nas nie oszukają, nie wykiwają (...). Są to więzi zaufania, lojalności i solidarności pozwalające na samoorganizowanie się i samorządność, głównie w ramach dobrowolnych stowarzyszeń*⁵.

Przeszkodą w budowaniu kapitału społecznego jest brak zaufania, podejrzliwość, że każdy dba jedynie o własne interesy. Bariery te pokonują lokalne społeczności, które zdecydowały, że wspólnie mogą rozwiązać swoje problemy. Albowiem to właśnie wspólny problem może obudzić aktywność obywatelską. Przykładem może tu być zagrożenie likwidacją miejscowej szkoły. Taka sytuacja może być paradoksalnie szansą dla społeczności, bo ludzie jednoczą się wokół idei, ale też konkretnego zadania – oczenia szkoły. To daje początek budowaniu wzajemnych więzi, bliższemu poznawaniu się, ożywieniu komunikacji. Badania potwierdzają, że istnieje związek między zakorzenieniem jednostek w społeczności lokalnej, co wyraża się m. in. bliskimi relacjami sąsiedzkimi, a ich aktywnością w podejmowaniu decyzji dotyczących wspólnoty.⁶ Możliwość uniknięcia zamknięcia szkoły daje ekonomia społeczna – szkołę mogą prowadzić rodzice, nauczyciele zakładając stowarzyszenie. W ciągu ostatnich 12 lat przy wsparciu Federacji Inicjatyw Oświatowych na obszarach wiejskich powstało około 400

Stowarzyszeń Rozwoju Wsi, które przejęły prowadzenie małych wiejskich szkół.⁷ Zaangażowanie w tworzenie i działalność stowarzyszenia jest przejawem postawy obywatelskiej, zgodnie z którym obywatele „biorą sprawy w swoje ręce” wzmacniając kapitał społeczny.

Lanckorona – znana dziś jako Miasto Aniołów jeszcze kilkanaście lat temu była senną wsią, w której nic się nie działo. Z inicjatywy lokalnej liderki, której udało się zaangażować mieszkańców, odbył się jarmark, na którym można było kupić domowe wypieki, ręcznie robione serwetki, hafty. Dziś jarmarki to już tradycja. Każdego roku w grudniu odbywa się Święto Aniołów, które przyciąga turystów z całej Polski. Dzięki wspólnym działaniom powstały kolejne inicjatywy. Ich działalność wykraczała poza Lanckoronę, co doprowadziło do powstania Stowarzyszenia „Gościniec 4 żywiołów” zrzeszającego przedstawicieli 4 gmin. Misją tego partnerstwa jest, aby obszar tworzących je gmin stał się atrakcyjnym terenem turystycznym, który w oparciu o ekologię, poszanowanie wartości oraz rozwój tradycji rzemieślniczych da szansę mieszkańcom na godne życie. Partnerstwo wykorzystano ostatnio rozwijającą się modę na questing – odkrywanie dziedzictwa poprzez wędrowkę nieoznakowanymi szlakami kierując się jedynie informacjami zawartymi w wierszowanych wskazówkach i opracowało questy wraz z aplikacją, która można ściągnąć na telefon komórkowy.

Partycypacja obywatelska ma wpływ nie tylko na rozwój lokalny, ale jest też jednym z kluczowych czynników rozwoju kraju. W strategii „Polska 2030” wyznaczono 10 wyzwań opartych o diagnozę potencjału i moment

rozwojowy, w którym obecnie znajduje się Polska. Elementem niezbędnym dla wprowadzenia tych zmian jest właśnie kapitał społeczny.⁸ A jedną z kluczowych funkcji ekonomii społecznej jest właśnie budowanie i wzmacnianie kapitału społecznego. Znalazło to odzwierciedlenie w małopolskim *Regionalnym Planie Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim na lata 2013-2020*, który mówi, iż „inicjatywy ekonomii społecznej powinny być realizowane w oparciu o oddolne zaangażowanie mieszkańców lub grup społecznych zainteresowanych rozwiązaniem konkretnych problemów w społecznościach lokalnych (...) Dlatego też działania związane z tworzeniem warunków i wspieraniem oddolnych inicjatyw budujących funkcjonalne społeczności, choć trudne i wymagające długiej perspektywy czasowej zostały uznane za kluczowe z punktu widzenia rozwoju województwa”.⁹

Joanna Sutuła

Projekt „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej – Etap I”

AKADEMIA ROZWOJU
EKONOMII SPOŁECZNEJ

5 P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa* Znak, Kraków 2007.

6 Sobiesiak-Penszko, M. Kotnarowski, *Partycypacja publiczna w Polsce. Uwarunkowania indywidualne i kontekstowe*, w: *Dyktat, czy uczestnictwo? Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce*, red: Anna Olech, Warszawa 2012, s. 76

7 Lipka-Szostak K. (red.), *Mała Szkoła. Poradnik dla Stowarzyszeń Rozwoju Wsi*. Warszawa 2012.

8 *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, Warszawa 2009.

9 *Regionalny Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim na lata 2013-2020*, Kraków 2013.

DOBRE PRAKTYKI

MEDIACJE RÓWIEŚNICZE JAKO METODA KSZTAŁTOWANIA POSTAW OBYWATELSKICH

Mediacje rówieśnicze są metodą rozwiązywania konfliktu przy pomocy specjalnie wyszkolonego mediatora rówieśnika. Posiadają one wielki potencjał kształtowania wychowanków, rozwijania w nich pozytywnych postaw społecznych i obywatelskich. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie od 2009 roku sukcesywnie

wprowadza do placówek opiekuńczo-wychowawczych projekt „**Mediacje rówieśnicze jako metoda wychowawcza w placówce opiekuńczo-wychowawczej**”. Projekt cieszy się dużym zainteresowaniem i został zaszczerpiony już w 10 placówkach na terenie Małopolski. W nawiązaniu do roku obywateli, chciałbym przyrzeć się

mediacjom rówieśniczym, jako metodzie kształtującej wśród wychowanków postawy społeczno-obywatelskie. Uczestnictwo w projekcie, w szkoleniu w zakresie mediacji rówieśniczych ma znacznie szerszy wymiar niż tylko poznanie samej techniki. Jak ważne w mediacjach rówieśniczych jest kształtowanie postaw obywatelskich wśród

młodzieży, przekonałem się uczestnicząc w projekcie w jednej z placówek. Metoda ta rozwija wychowanków i wyposaża ich w cenne z punktu widzenia przyszłego usamodzielnienia kompetencje. Zaniedbania domu rodzinnego, być może wynikające często z nieumiejętności konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, mogą zostać zniwelowane. Oczywiście mediacje rówieśnicze są jedną z wielu metod i oddziaływań służących temu celowi. Projektowi prześwieca kilka najistotniejszych celów, zawierających w sobie tło dla kształtowania postaw obywatelskich, są nimi: przejęcie odpowiedzialności wychowanków za własne postępowanie, kształtowanie postaw moralnych, kształtowanie postawy tolerancji, kształtowanie systemu wartości, rozwijanie umiejętności komunikacji, rozwijanie umiejętności rozwiązywania konfliktów.

Założeniem projektu „Mediacje rówieśnicze” jest zmiana postaw wychowanków, wyposażenie ich w wiedzę i umiejętności, dzięki którym zaczną współpracować i szukać najbardziej skutecznych rozwiązań dla swoich problemów. Mediacja jest metodą rozwiązywania konfliktu w sposób demokratyczny. Młodzi ludzie poznając sztukę mediacji, kształtują jednocześnie szeroko rozumiane kompetencje osobiste i postawy obywatelskie. Takimi postawami są te wszystkie cechy, umiejętności, zachowania, gesty, sposoby wypowiedzenia swojej opinii, swojego zdania, które owocują w życiu dorosłym

wśród społeczeństwa. Zbiorowość jaką jest społeczność placówki opiekuńczo-wychowawczej tworzy i odzwierciedla w mniejszym lub większym stopniu społeczeństwo obywatelskie. Jesteśmy wszyscy jednym narodem, łączy nas wspólna kultura, język, tradycja a jednak jednocześnie często tak wiele nas różni. Rzeczy, które mogą wydawać się błahe, nieistotne, urastają do rangi konfliktów mogących skończyć się bójką, krzywdą drugiego człowieka. Wśród tak dużej różnorodności zainteresowań, interesów oraz potrzeb trzeba odnaleźć się i umiejętnie pokierować swoim postępowaniem, aby samemu nie krzywdzić siebie, nie krzywdzić też innych. Wśród takich społeczno-obywatelskich cech wyróżnia się **tolerancja**. Jest to **akceptacja odmienności, szacunek do drugiego człowieka**, pozwolenie mu na wypowiedź, na rozwój jego osobistych pasji. Tolerancja nie wyklucza oczywiście krytycyzmu i prawa do sprawiedliwych ocen i sądów. Wskazuje ona jednak na cechę szczególnie ważną w mediacji, nie tylko rówieśniczej, a pozwalającą w ogóle zaistnieć przestrzeni mediacyjnej – bezstronność. Bardzo ważna jest tu **osoba mediatora rówieśnika**. Najczęściej posiada on pewne cechy przywódcze, potrafi jednoczyć wokół siebie, dawać nadzieję na zgodę, przy jednoczesnym zachowaniu podstawowych idei mediacji jakimi są **bezstronność i dobrowolność** przystępujących do niej stron. Mediator zobowiązany jest do niewydawania osądów i nie ma prawa do podejmowania decyzji rozstrzygających konflikt. Jak trudno nam dorosłym zachować bezstronność w sytuacjach konfliktów, powstrzymać się od osądów, przedwczesnych wyroków, pokazuje życiowe doświadczenie. W tym świetle nauka postawy bezstronności, ćwiczenie jej przez wychowanków pozwala

kształtować cechy, których przydatność sięga znacznie dalej niż środowisko w jakim obecnie się znajdują. Zmierząc bowiem do usamodzielnienia wychowanków chcemy wyposażać ich w umiejętności przynoszące korzyść w ich dorosłym życiu, patrzymy szerzej i dalej co jest rzeczą istotną w procesie wychowania. Trzeba zauważyć, że w placówce opiekuńczo-wychowawczej młodzież często dzieli się na frakcje, grupy interesów, szuka akceptacji grupy lub też zamyka się na nią. Zadanie stojące przed mediatorem rówieśnikiem jest bardzo trudne. Wymaga od niego zachowania bezstronności także w wypadku gdy mediuje w sprawie swojego kolegi/koleżanki. Jest to próba dojrzałości, charakteru i odpowiedzialności. Danie młodym impulsu, szansy do decydowania, pewnej odpowiedzialności za środowisko w jakim obecnie żyją, stwarza pole do kształtowania właśnie cechy jaką jest **odpowiedzialność**. Jest to odpowiedzialność za siebie, za innych, za atmosferę wokoło ale także za własne uczynki i słowa. Słowa są tu niezwykle ważne. Mają one moc sprawczą, mogą ranić lub budować. Jeśli wypowiadamy swoje krytyczne uwagi na jakiś temat musimy pamiętać, że obowiązuje nas **odpowiedzialność za własne słowa**. Wybór jest kwestią indywidualną i posiada konsekwencje w postaci eskalacji lub uspokajania się konfliktu. Bardzo często projekt „Mediacje rówieśnicze” pokazuje jak młodzi ludzie nie potrafią ze sobą rozmawiać a tym bardziej słuchać siebie nawzajem. W mediacji wychowanek zderza się z potrzebą wysłuchania drugiego człowieka, dania mu szansy wypowiedzenia swoich skrywanych emocji i uczuć. Uczestnicząc w projekcie z młodzieżą w jednej z placówek, mogłem się przekonać jak umiejętność słuchania ewoluuje. Z każdymi zajęciami, nie bez trudu, **umiejętność**

słuchania i nie przerywania przedmówcy była ćwiczona i poddawana próbie. „W grupach, w których członkowie wykazują pewną **dojrzałość**, konflikty rozwiązywane są w sposób pozytywny, zadowalający wszystkie strony. Przy braku dojrzałości osobowej członków grupy, konflikty nie znajdują właściwego rozwiązania¹”. Jadwiga Michalik-Sórowka zauważa również, że tam gdzie występuje odpowiedzialność za swoje postępowanie i przejrzystość w informowaniu o swoim stanowisku po obu stronach konfliktu, może on w efekcie zintegrować i pozytywnie wpłynąć na grupę². Ostatecznie mediacje cechuje przecież **poufność**. Jej przebieg oraz treść rozmów nie zostają nikomu ujawnione. Daje to poczucie bezpieczeństwa uczestnikom mediacji i uzmysławia powagę zadania mediatora rówieśnika. Stwarzana jest tym samym przestrzeń do **dokonywania satysfakcjonujących wyborów i samostanowienia** wychowanków. Oczywiście mediacje rówieśnicze poddawane są próbie w codziennym życiu placówki. Niezależnie od tego czy będą się one toczyły w sprawie tak błahej jak kolejność korzystania z komputera czy trudnej jak poważna bójka, powinny być traktowane z należytym zrozumieniem i powagą przez dorosłych. Pomaga w tym bardzo aktywność wychowawców w projekcie, którzy razem z młodzieżą uczestniczą w zajęciach szkoleniowych. Taka integracja pomaga budować wzajemne **zaufanie i szacunek**. Wychowankowie dostrzegają w sposób pozytywny ludzi, od których są zależni, którzy sprawują nad nimi opiekę. Efektem mediacji jest **porozumienie**. Nie mniej jednak należy pamiętać, że „mediacja nie jest drogą

do pomniejszenia odpowiedzialności sprawy. Nie jest darowaniem kary, ani tym bardziej rodzajem terapii wyciszającej, czy eliminującej nieakceptowane zachowania³. W tym zakresie wielką jest właśnie rola i odpowiedzialność wychowawców koordynujących pracę mediatorów rówieśników i przyglądającym się efektom mediacji. Powodzenie mediacji zależy w równym stopniu od mediatora rówieśnika, uczestników konfliktu oraz całej społeczności placówki – wychowanków i wychowawców. Zależy ona od atmosfery i podejścia wszystkich do takiego a nie innego sposobu rozwiązywania konfliktu. Istotną jest tu również sprawiedliwość naprawcza. Jest to jedna z istniejących i funkcjonujących teorii sprawiedliwości. U jej podstaw leży dążenie do naprawienia wyrządzonej krzywdy. Podejmowane działania muszą się koncentrować na potrzebach, uczuciach, oczekiwaniach osoby poszkodowanej oraz przyjęciu odpowiedzialności przez osobę, która zawiła. Efektem do jakiego zmierzamy jest przecież kształtowanie w wychowankach takich postaw i zachowań, które są zarzewiem postaw obywatelskich i społecznych w przyszłości. W takim kontekście mediacje rówieśnicze są właśnie metodą kształtowania postaw obywatelskich. Życzymy sobie obywateli dojrzałych i otwartych na drugiego człowieka, odpowiedzialnych i umiejących konstruktywnie rozwiązywać konflikty. Warto zatem wśród wielu oddziaływań wychowawczych pomyśleć o metodzie mediacji rówieśniczych i zastanowić się nad wprowadzeniem jej do pracy wychowawczej.

Realizując na przełomie lat 2012/2013 projekt „Mediacje rówieśnicze jako metoda wychowawcza w placówkach

opiekuńczo-wychowawczych”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie wyszkolił 16 osobową grupę młodzieży wraz z 7 wychowawcami z placówek zrzeszonych przy Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Tarnowie. Tytuł mediatora rówieśnika zobowiązuje. Jest to zadanie na przyszłość, które można porzucić ale można też rozwinąć i przekazać samemu innym rówieśnikom, co pokazuje doświadczenie wdrażania tego projektu. Możemy mieć nadzieję, że mediatorem pozostaje się przez całe życie, pamiętając o cechach i umiejętnościach, które się kształtowało. To właśnie te umiejętności i cechy czynią nasze społeczeństwo, społeczeństwem obywatelskim.

W bieżącym roku projekt realizowany będzie w kolejnych placówkach, które już zgłosiły chęć udziału. Zapraszamy do współpracy w kolejnych latach. Szczegółowe informacje o projekcie i metodzie mediacji rówieśniczych można znaleźć w zakładce Dziecko i Rodzina na stronie internetowej ROPS oraz w numerze archiwalnym es.O.es nr 1/2011.

Rafał Molenda

Dział Polityki Społecznej

1 J. Michalik-Sórowka, Rola mediacji w budowaniu poczucia bezpieczeństwa ucznia w szkole, Hejnał Oświatowy, nr 6-7/94, 2010, s. 2-3.

2 Por. tamże, s.3

3 K. Polak, Mediacja jako szansa rozwiązywania konfliktów szkolnych, Wychowanie na codzień, nr 4-5(175-176) kwiecień-maj 2008, s. 30.

SAMORZĄD Z INICJATYWĄ, AKTYWNI MIESZKAŃCY – NAJLEPSZY EFEKT

Od 1 listopada 2011 roku do 30 czerwca 2013 roku Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych w partnerstwie z Urzędem Miasta Krakowa realizuje projekt „Samorząd z inicjatywą”. Projekt jest finansowany ze środków Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej. Celem projektu jest poprawa warunków

dla rozwoju aktywności obywatelskiej w województwie małopolskim. Ze strony Gminy Kraków w projekcie bierze udział Dzielnica XIV Czyżyny. U podstaw projektu „Samorząd z inicjatywą” leży założenie, że mieszkańcy mogą mieć wpływ na poprawę warunków swojego życia we wspólnotach sąsiedzkich, osiedlowych i samorządowych pod warunkiem, że będą

wiedzieli „jak to zrobić”. Dzięki realizacji projektu chcemy pokazać mieszkańcom Krakowa i mniejszych społeczności gminnych narzędzia współpracy, z których warto korzystać, by zmienić to, z czego jesteśmy niezadowoleni lub wydobyć potencjał miejsc i ludzi, aby nasze codzienne życie było bezpieczniejsze, ciekawsze, bardziej kolorowe.

DZIELNICA BLIŻEJ MIESZKAŃCA...

Ideą funkcjonowania samorządu jest „rozwiązywanie problemów mieszkańców na możliwie najniższym poziomie”. W samorządzie krakowskim jednostkami pomocniczymi gminy są dzielnice, a ich zadaniem, zgodnie ze Statutem Dzielnic Miasta Krakowa, jest prowadzenie „działań na rzecz rozwoju samorządności społeczności lokalnych (...)”¹. Obiektywnie rzecz ujmując frekwencja wyborcza do Rad Dzielnic w Krakowie jest bardzo niska, na poziomie 7%-16% (21% w jednej dzielnicy!) uprawnionych do głosowania. Mieszkańcy w małym stopniu utożsamiają się z „administracyjną dzielnicą” i nie czują się częścią dzielnicowej wspólnoty samorządowej. Próbą innego pomyślenia o roli dzielnic oraz zbliżenia jej do mieszkańców jest działalność Dzielnicowego Centrum Obywatelskiego (DCO) - katalizatora aktywności społecznej mieszkańców. W projekcie „Samorząd z inicjatywą” rola DCO sprowadza się do kilku funkcji: informowania, edukowania oraz budowania płaszczyzny dialogu między radnymi i mieszkańcami. Idąc dalej, dążymy do nawiązywania trwałych relacji i współpracy pomiędzy Radą Dzielnicy, a instytucjami i organizacjami pozarządowymi, których cele i działania koncentrują się na tym samym obszarze.

BEZ INFORMACJI TRUDNO „RUSZYĆ Z MIEJSCA” – PUNKT OBSŁUGI INICJATYW SPOŁECZNYCH I OBYWATELSKICH

W Dzielnicy XIV Czyżyny uruchomiony został Punkt Obsługi Inicjatyw

Społecznych i Obywatelskich. To miejsce, które mogą raz w tygodniu - w każdy wtorek - odwiedzić mieszkańcy i porozmawiać o swoich pomysłach na aktywność lub wspólnie z informatorem zastanowić się nad poszukianiem rozwiązania w obywatelskiej sprawie. To także miejsce gdzie odbywają się konsultacje dla organizacji pozarządowych, które potrzebują bieżących porad związanych z ich funkcjonowaniem (tj.: księgowość, pozyskiwanie środków na działalność i innych zagadnień ważnych dla rozwoju organizacji). W odpowiedzi na pojawiającą się potrzebę uruchomione zostały specjalistyczne porady prawne dla mieszkańców Czyżyn. Dzielnica XIV i Fundacja BIS nawiązały współpracę z Fundacją „Cognosco”, która raz w tygodniu „deleguje” wolontariuszy - prawników do pracy w biurze Dzielnicy. Porady prawne wśród mieszkańców cieszą się dużym powodzeniem, w związku z tym praktykowane są wcześniejsze zapisy w biurze Dzielnicy.

CHCĄC DZIAŁAĆ SKUTECZNIEJ DOBRZE WIEDZIEĆ „JAK” - EDUKACJA GRUP INICJATYWNYCH „AKADEMIA AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I OBYWATELSKIEJ”

W trakcie trwania projektu przewidzieliśmy dwa cykle edukacyjno-rozwojowe dla mieszkańców, których celem jest przygotowanie „planów rozwoju inicjatywy” możliwych do realizacji przez nieformalizowane grupy. Ośmiiodniowe cykle warsztatów to propozycja dla aktywnych mieszkańców, którzy z dużą otwartością myślą o swojej społeczności (osiedlowej, sąsiedzkiej, czy dzielnicowej) i chcieliby np. powołać ruch sąsiedzki, „bank czasu”, zorganizować

piknik na osiedlu, czy uchronić teren miejski przed zabudową - pomysłów w głowach mieszkańców Krakowa jest mnóstwo. Program obejmuje takie zagadnienia: odkrywanie potencjału miejsca i ludzi na danym terenie, poszukiwanie sojuszników działań, budowanie sieci współpracy, mobilizowanie ludzi do działania, planowanie działań. Program „Akademii” pozwala z jednej strony zdobyć wiedzę do pragmatycznego działania, z drugiej - jest okazją do zaplanowania inicjatywy pod okiem konsultanta, a po trzecie daje niepowtarzalną możliwość na poznanie innych „zapalonych do działania” liderów, wymianę doświadczeń i jest szansą na nawiązanie współpracy.

RADNI I MIESZKAŃCY – WSPÓLNE CELE, CZYLI „FORA DIALOGU OBYWATELSKIEGO”

Narzędziem informowania o kierunkach działań dzielnicy i podejmowanych przez radnych interwencjach mogą być cykliczne spotkania z mieszkańcami - fora. W projekcie „Samorząd z inicjatywą” przewidzieliśmy sześć spotkań czyżyńskich radnych z mieszkańcami, które odbywają się z inicjatywy Dzielnicowego Centrum Obywatelskiego. Celem forów jest spotkanie się radnych z mieszkańcami wokół ważnych, codziennych tematów. Dodatkowo fora mają charakter diagnozowania problemów, których rozwiązanie mieści się w kompetencjach dzielnicy. Dotychczas zostały przeprowadzone cztery spotkania nt.: „Dzielnica przyjazna seniorom”, „Czy w dzielnicy można czuć się bezpiecznie?”, „Zagospodarowanie przestrzenne”, „Łęg - miejsce przyjazne rodzicom, dzieciom i młodzieży?”. Na ten rok planowane są dwa kolejne spotkania, w tym „Czyżyny po godzinach,

¹ Statut Dzielnic Miasta Krakowa, Paragraf 4, www.bip.krakow.pl/_inc/rada/uchwaly/show_pdf.php?id=9806

czyli jak twórczo i aktywnie spędzić wolny czas?”. Ostatnie dwa fora dla mieszkańców organizowane są we współpracy Dzielnicowego Centrum Obywatelskiego z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie - Programem Aktywności Lokalnej „Sikorki” i Ośrodkiem Kultury Kraków Nowa Huta - Klub 303 i wyraźnie pokazują, że mieszkańcy interesują się konkretnymi tematami, które ich bezpośrednio dotyczą. Niełatwo jest „wyciągnąć” z domu mieszkańców, ale wydaje się to możliwe, jeśli temat spotkania bezpośrednio dotyczy mieszkańców i czują, że mogą mieć na coś realny wpływ.

IV FORUM DIALOGU OBYWATELSKIEGO DZIELNICY CZYŻYNY „ŁĘG – MIEJSCE PRZYJAZNE RODZICOM, DZIECIOM I MŁODZIEŻY?”

Podczas spotkania uczestnicy mieli okazję poznać i zainspirować się ciekawymi inicjatywami obywatelskimi w Krakowie, wspólnie zastanowić się nad problemami i potrzebami mieszkańców Łęgu oraz tym, na co sami mają wpływ i co mogą zmienić w swoim otoczeniu. Uczestnicy Forum z zacięciem słuchali opowieści przedstawicieli mieszkańców z innych części Krakowa, którzy sami zatroszczyli się o ważne dla nich sprawy. Panie z Klubu Mam opowiadały o „Akcji Poziomka”, czyli obronie dzikiego sadu nad Wilgą przed zabudową deweloperską, pikniku rodzinnym i warsztatach dla dzieci zorganizowanych w Parku Bednarskiego, które przyciągnęły tłumy chętnych. Przedstawicielki Klubu Kuźnia i portalu Ekorodzice.pl pokazywały jak „Szafing” czyli darmowa wymiana ubrań i przedmiotów, może stać się okazją do integracji rodziców i innych mieszkańców

osiedla Złotego Wieku. Druga część spotkania poświęcona była sytuacji i potrzebom dzieci, młodzieży i rodziców na terenie Łęgu. Mieszkańcy ul. Sikorki chętnie włączyli się w dyskusję opowiadając o tym, z czego są zadowoleni w swoim miejscu zamieszkania. Następnie uczestnicy Forum – mieszkańcy wspólnie z Radnymi Dzielnic Czyżyny – zastanawiali się jakie problemy i potrzeby widzą w swoim najbliższym otoczeniu oraz w jaki sposób mogą włączyć się w ich rozwiązanie. Wspólnie zdecydowano, że najważniejsze zadania to organizacja zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży oraz poprawa bezpieczeństwa na ulicy Sikorki poprzez naprawę oświetlenia i zabezpieczenie terenu wokół nowopowstającego boiska. W efekcie po interwencji mieszkańców sprawa oświetlenia na ulicy została załatwiona, a jeden z uczestników spotkania podjął się prowadzenia zajęć dla młodzieży na siłowni.

„PORADNIK OBYWATELSKI”, CZYLI „CO, GDZIE I JAK”

Dla mieszkańców Krakowa przygotowana została publikacja, której założeniem jest wskazanie przykładów inicjatyw i możliwości aktywnego korzystania z praw obywatelskich. W „Poradniku” wskazujemy przede wszystkim możliwości współpracy obywateli z samorządem i aktywność społeczną realizowaną poprzez zrzeszanie się w grupy formalne i nieformalne, aby rozwiązywać nasze problemy - na najniższym poziomie - na osiedlu, dzielnicy, w mieście. Można tu również znaleźć inspiracje, pomysły lub wskazówki, które pozwolą zwiększyć skuteczność podejmowanych inicjatyw. Wersja elektroniczna Poradnika dostępna jest na stronie internetowej projektu

<http://www.samorzadzinicjatywa.pl/wp-content/uploads/2012/11/poradnik-obywatelski-www.pdf>.

PROJEKTY OBYWATELSKIE – TESTOWANIE „INICJATYWY LOKALNEJ”

Mechanizm „inicjatywy lokalnej” do tej pory nie jest szeroko wykorzystywany w samorządach, chociaż może stanowić doskonałe narzędzie aktywizowania mieszkańców i efektywniejszego realizowania zadań publicznych. Aby „prze-trzeć szlak” w projekcie „Samorząd z inicjatywą” zdecydowaliśmy się na przetestowanie i upowszechnienie mechanizmu inicjatywy lokalnej na terenie Małopolski.

Inicjatywa lokalna to forma współpracy samorządu województwa, powiatu, gminy z jego mieszkańcami, w celu realizacji wspólnego pomysłu na realizację zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej (art. 2 pkt. 4 „Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie” z dnia 24 kwietnia 2003 roku). Wymogiem jest współudział mieszkańców przy realizacji zadania - wkład mierzony pracą społeczną lub wkładem finansowym. Idea jest taka, że mieszkańcy wspólnie z samorządem podejmują działania i biorą za nie odpowiedzialność.

Zaproszenia do przetestowania inicjatywy lokalnej skierowane zostały do wszystkich samorządów z województwa małopolskiego. Ostatecznie do udziału w projekcie wybrano pięć: gminę Koszyce, Olkusz, Pleśna, Stary Sącz, Wielka Wieś. Testowanie „inicjatywy” odbywało się także w Gminie Kraków. Przygotowanie projektów obywatelskich zostało poprzedzone

pogłębionymi badaniami - potrzeb i problemów zrealizowanymi przez Fundację BIS. Profesjonalna diagnoza miała pomóc mieszkańcom w przygotowaniu projektów odpowiadających na realne potrzeby i oczekiwania społeczności. Z przeprowadzonych badań powstały raporty, a wnioski wykorzystane zostały przy tworzeniu projektach. W pierwszej kolejności mieszkańcy zorganizowali się w komitety obywatelskie i przygotowali proste projekty. Kolejnym krokiem były warsztaty podczas których mieszkańcy doprecyzowali swoje pomysły i wypełniali formularz (potrzeba, cel, działania, rezultat, koszty). Mieszkańcom podczas prac pomagał specjalista ds. projektów obywatelskich, który udzielał wsparcia w zakresie planowania i przygotowania projektów.

Dopracowane przez komitety projekty zostały ocenione przez ekspertów z Fundacji i samorządów oraz, co niezwykle istotne, poddane pod głosowanie samym mieszkańcom. Mieszkańcy głosowali na spotkaniach prezentujących projekty, przez Internet oraz oddając głos bezpośrednio w siedzibie samorządu. Po wyborze zaczęła się realizacja przedsięwzięć. Ich tematyka była bardzo zróżnicowana, część projektów dotyczyła realizacji małych inwestycji np. budowy altanki, placu zabaw, stworzenia małej architektury. Większość jednak stanowiły projekty integrujące mieszkańców np. stworzenie klubu mam, zajęcia językowe

dla mieszkańców, warsztaty teatralne, stworzenie młodzieżowej rady sołectwej. Najważniejszym elementem realizacji projektów obywatelskich było zaangażowanie się samych mieszkańców w prace społeczne. W związku z tym, że „inicjatywa lokalna” wymaga współrealizacji zadania, samorzady udostępniały mieszkańcom sprzęt i pomieszczenia niezbędne w realizacji przedsięwzięć, a część zdecydowała się na „dołożenie” środków finansowych. Realizacja projektów obywatelskich zakończyła się w grudniu 2012 roku. Kolejnym etapem w 2013 roku jest konsultowanie i uchwalenie w samorządach, w których realizowano projekty obywatelskie, uchwał o inicjatywie lokalnej. Wyjątkowo w fazie testowania, aby zachęcić samorzady i mieszkańców do korzystania z inicjatywy lokalnej to Fundacja BIS z otrzymanej dotacji pokryła większość kosztów niezbędnych do realizacji projektów (średnio po 20 tys. zł na każdy samorząd). Samorzady zadeklarowały jednak, że chcą rozwijać tę formę współpracy z mieszkańcami i są gotowe przeznaczyć na to środki finansowe w kolejnych latach.

Realizacja projektów obywatelskich przyniosła korzyści na różnych płaszczyznach. W większości przypadków była odpowiedzią na istniejące potrzeby mieszkańców, które zostały wskazane w badaniach. W niektórych

środowiskach był to brak oferty czasu wolnego dla dzieci, młodzieży czy mieszkańców - zajęć kulturalnych, sportowych, edukacyjnych, w innych - niedostatki infrastrukturalne miejscowości, np. brak placu zabaw, boiska, miejsca spotkań i wypoczynku. Patrząc z perspektywy celów projektu „Samorząd z inicjatywą” zrealizowane przedsięwzięcia pełniły jednak dużo ważniejszą rolę - aktywizującą mieszkańców i pozwalającą im poczuć, że ich działania mogą mieć realny wpływ na to, co dzieje się w ich otoczeniu. W większości środowisk mieszkańcy jako wolontariusze włączyli się w realizację projektów, dla wielu z nich było to pierwsze tego typu doświadczenie. Część pomysłów „przyjęła się” w społecznościach i są realizowane obecnie już przez samych mieszkańców - tak jest ze spotkaniami Klubu Mam, pilatesem, projekcjami filmowymi dla dzieci.

Projekt „Samorząd z inicjatywą” z jednej strony pokazuje możliwości wykorzystywania narzędzi aktywizacji obywateli, mieszkańców miast i wsi, a z drugiej jest zaproszeniem do refleksji nad tym, co ja sam, ja sama mogę zrobić dla siebie i dla innych mieszkańców w granicach moich możliwości. Aby żyło nam się lepiej w naszej gminie, dzielnicy, czy na osiedlu, potrzebna jest bowiem systematyczna praca jaką każdy z nas powinien wykonać.

Więcej informacji o działaniach projektu na stronie www.samorzadzinicjatywa.pl

Autorzy:

Anna Pasięka, Anna Sobczyk-Turek, Bartosz Rodacki

Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych

Z OBSERWATORIUM

WŁĄCZENIE SPOŁECZNE W MAŁOPOLSCE - DZIAŁANIA NA RZECZ RODZINY W PROGRAMIE STRATEGICZNYM „WŁĄCZENIE SPOŁECZNE”

Kontynuując rozpoczęty w 2012 r. cykl artykułów związany z tworzeniem, w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego, pakietem programów strategicznych dla regionu, w tym programem „Włączenie Społeczne”, za kształt którego odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, prezentujemy Państwu niniejszy tekst.

W roku 2012, w numerach biuletynu es.O.es 2, 3 i 4, w ramach wspomnianego cyklu, opublikowane zostały artykuły: Włączenie społeczne w Małopolsce, Ekonomia społeczna w planowaniu strategicznym Małopolski – czyli ponownie o Programie Strategicznym „Włączenie Społeczne”, Opieka nad

zależnymi osobami starszymi i niepełnosprawnymi w planowaniu strategicznym Małopolski – czyli ciąg dalszy o Programie „Włączenie Społeczne”. Dziś prezentujemy Państwu projektowane przedsięwzięcia zgrupowane w Priorytecie nr 2 projektu programu - „Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie”.

Nadrzędnym założeniem realizacji Priorytetu „Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie” określonym w projekcie

Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” jest:

- przechodzenie z prymatu działań o charakterze interwencyjnym do rozszerzania oferty usług profilaktycznych, kierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży oraz rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności;
- ograniczenie zróżnicowania terytorialnego regionu pod względem wybranych zasobów i narzędzi włączenia społecznego dzieci, młodzieży i ich rodzin, uwzględniającego podwyższanie standardów usług już istniejącego systemu.

Realizacja Priorytetu przebiegać ma dwutorowo: w obszarze działań uprzedzających tworzących warunki do prawidłowego funkcjonowania małopolskiej rodziny (oferta wspólnego spędzania czasu w rodzinie, organizacja czasu wolnego dzieci, rozwój centrów i programów aktywności lokalnej, upowszechnianie działań edukacyjno-wspierających dla rodzin) oraz w obszarze działań zwiększających dostępność Małopolan i ich rodzin do specjalistycznego wsparcia (między innymi do terapii, mediacji, poradnictwa specjalistycznego, wsparcia w sytuacjach kryzysowych i informacji o tych usługach).

Mimo, iż na potrzeby konstruowania Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” Priorytet nr 2 ma być realizowany w oparciu o dwa działania odnoszące się do profilaktyki oraz usług specjalistycznych, w praktyce są to kierunki przenikające się, gdzie w obszarze zapobiegawczym odnajdujemy elementy pomocy specjalistycznej (np. specjalistyczne placówki wsparcia dziennego), a w domenie usług

specjalistycznych aspekty prewencyjne, dostrzegalne chociażby w interwencji kryzysowej.

Jednocześnie, w projekcie Programu w obrębie opisywanego Priorytetu zdefiniowano 5 kluczowych przedsięwzięć:

- Rozwój oferty wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży;
- Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa;
- Rozwój usług interwencji kryzysowej;
- Wsparcie dla funkcjonowania mieszkań chronionych dla usamodzielnianej młodzieży;

- Interwencyjny ośrodek preadopcyjny - zapewnienie opieki nad dziećmi wymagającymi specjalistycznego wsparcia.

Podkreślić należy, że opisane powyżej przedsięwzięcia nie są jednymi przedsięwzięciami na gruncie projektu Programu mającymi na celu wsparcie małopolskiej rodziny. Przypomnieć należy tu chociażby zadania służące wsparciu opiekunów domowych osób zależnych (starszych i niepełnosprawnych), o czym pisaliśmy na łamach biuletynu es.O.es nr 3/2012.

Dodatkowe informacje o Programie można uzyskać pod nr. telefonu w ROPS 12/661-03-00 (wew. 40 lub 30) - Małgorzata Szlązak, Barbara Gil.

Małgorzata Szlązak

Projekt „Małopolskie Obserwatorium
Polityki Społecznej”

www.politykaspoleczna.obserwatorium.malopolska.pl

es.0.es

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Projekt: *Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej - Etap I*

Projekt: *Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej*

Projekt: *Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej*

Projekt: *Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekty współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

SZKOLENIE I DOSKONALENIE ZAWODOWE KADR POMOCY SPOŁECZNEJ

Przygotowujemy kadry pomocy i integracji społecznej do nowych wyzwań, motywujemy do działań w obszarze profilaktyki wykluczenia społecznego oraz pomagamy w efektywnym wykorzystaniu środków funduszy europejskich w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

poprzez:

STUDIA PODYPLOMOWE I SPECJALIZACJE

podnoszące kwalifikacje i umiejętności zawodowe kadry pomocy społecznej

W zakresie:

- mediacji rodzinnych
- interwencji kryzysowej
- gerontologii społecznej
- szkoleń specjalizacyjnych I i II stopnia w zawodzie pracownik socjalny

SZKOLENIA

doskonalące i podnoszące umiejętności zawodowe kadry pomocy społecznej

W zakresie:

- przepisów prawa i zarządzania jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej
- aktywnej integracji
- zarządzania projektem

WIZYTY STUDYJNE

organizowane w formie spotkań wyjazdowych w celu wymiany doświadczeń i promocji dobrych praktyk w obszarze pomocy społecznej

DORADZTWO

indywidualne lub grupowe realizowane osobiście, pisemnie, telefonicznie lub za pomocą Internetu, świadczone przez członków zespołu projektowego, konsultantów zewnętrznych oraz konsultantów ds. realizacji projektów EFS

W zakresie:

- budowania partnerstw publiczno-społecznych w regionie
- stosowania przepisów prawa zamówień publicznych
- monitoringu i ewaluacji w projektach systemowych
- wprowadzania danych do systemu PEFS
- rozliczania projektów systemowych w ramach działania 7.1.1 i 7.1.2

DZIAŁALNOŚĆ REGIONALNEJ PLATFORMY WSPÓŁPRACY

powołanej, aby integrować środowiska pomocy społecznej i pracować nad efektywnymi metodami przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu

Grupy tematyczne w ramach RPW:

- Grupa ds. Ośrodków Interwencji Kryzysowej
- Grupa ds. przeciwdziałania przemocy
- Grupa ds. systemu pieczy zastępczej
- Grupa ds. wspierania rodziny
- Grupa ds. współpracy Ośrodków Pomocy Społecznej / Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie z Powiatowymi Urzędami Pracy

Potrzebujesz doradztwa, szukasz odpowiedniego szkolenia dla swojej kadry, zadzwoń lub napisz do nas. Nasz zespół doświadczonych konsultantów udzieli profesjonalnego wsparcia.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Projekt Szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej

ul. Lea 112, 30-133 Kraków

e-mail: szkoleniapokl@rops.krakow.pl

tel.: 12 639 14 40

